

V spomin

ZA PROFESORJEM BORISOM URBANČIČEM (1913–1998)
(beseda ob grobu)

Poslovali smo se od profesorja Borisa Urbančiča.

Slovo, ki izključuje ponovno snidenje, tisti »nikoli več«, dela ločitev bridko. Ne moremo si kaj, da ob takih slovesih ne bi pomislili na lastni odhod, zmeraj pa tudi zaslišujemo usodo, ki nanjo zvrčamo krivdo za nepravične, prezgodnje odhode svojih najbližjih.

Profesor Urbančič je s strogostjo do samega sebe zmožgel uravnati trajanje svojega življenja v visoko starost, v bližino skrajnih meja. Komur je dano živeti tako dolgo, osreči svoje najbližje že s tem, da jim prihrani presunjenost, ki v nas pušča razdiralno, neobvladljivo bolečino.

Zdi se mi, da je profesor Urbančič ne samo svoje življenje, ampak tudi svoje slovo od življenja uravnaval tako, da je prišla do izraza najimunitnejša poteza njegovega blagega značaja – brezmejna obzirnost.

Skoraj štirideset let, kolikor mi je bilo dano biti v profesorjevi bližini, vsaj polovico tega obdobja pa z njim negovati spoštljivo prijateljstvo, je ravno njegova obzirnost vzdrževala najboljši odnos tudi tedaj, ko se v kaki podrobnosti – jezikoslovni ali idejni – nisva ujemala. Kolikor takšne obzirnosti premorem tudi sam, jo imam od njega.

V Urbančičevem življenju najdemo malo ali nič takega, kar bi kazalo na to, da si je bivanje sklenil do vrha napolniti z uživanjem in sladkostmi vseh vrst.

V mladosti se je pridružil boju za ideale humanizma in socialne pravičnosti za vse ljudi. To ga je pripeljalo v vrste tako imenovane napredne inteligence, v spopad z obstoječim kapitalizmom in proti izkoriščanju nezaščitenih, od tod pa po naravni poti v vrste Osvobodilne fronte in k partizanom. Njegovo delovanje je bilo stvar nazorov, brez oziranja k zahtevam politikantstva, zato je socialističnim idejam lahko ostal zvest do zadnjega diha. Brezmejno spoštljivost mu izražam že zgolj za to pokončno držo.

Stvar slovenstva, slovenskega jezika in jezikoslovja je profesor Urbančič prejšnji ideji priključil v zrelih letih, letih strokovne rasti, in tudi tu je do konca verjel, da je za uresničitev zastavljenih načrtov treba skrbeti ne z besedami, ampak z dejanji. Ukvarjanje z bohemistiko, predavanje češčine na ljubljanski slavistiki (soavtorstvo pri učbeniku češčine za slovenske študente), požrtvovalno delo za bogatenje slovensko-čeških kulturnih stikov, to oboje mu ni zadoščalo. Iz bohemistike, poznavanja češkega jezikoslovja, je za uresničevanje svojih jezikovnokulturnih načel prestopil v slovenistiko in tu je njegova knjiga *O jezikovni kulturi s svojimi tremi izdajami* pustila najizrazitejšo sled.

Iz spoznanja, da v zadevah jezikovne kulture ne more opraviti, kolikor je bilo treba (pa tudi značajskih potez samotnega jezdeca ni imel), je izhajala njegova skrb za jezikoslovni naraščaj. Tu pa ni bil samo pedagog, učitelj, javni delavec in kulturnik, ampak prav očetovski skrbnik in dobrotnik. Za vzgojo in rast mladih jezikoslovcev ni v obdobju fakultetnega delovanja profesorja Urbančiča nihče storil več od njega (kolikor ni bil sploh edini!), in sicer nesebično, brez misli na kakšno – bogobvaruj – povračilo ali javno izražanje zvestobe in hvaležnosti. Danes se tukaj od njega poslavljamo mnogi, katerih življenjsko pot je profesor usmeril tja, kjer hodimo zdaj. V tolikšni meri nas je zadolžil, da njegovo dobrotništvo ne more biti zgolj zasebna zadeva med njim in posamičnimi dolžniki. V častni spomin njegovemu skrbništvu smo dožni – in to po svojih močeh tudi delamo –

njegovo dobroto posnemati z izkazovanjem pozornosti prihajajočemu rodu perspektivnih in delavoljnih ljudi.

Profesorjev jezikvokuturni nazor je zadosti znanstveno podprt, da ne more skrepeneti in se zadržniti v dogmo. Ta nazor je do konca zagovarjal nespremenjenega z žarom iz časov njegovega nastajanja, vendar tisti, ki smo se mu z enakim žarom priključili, čutimo potrebo tu in tam kaj prilagoditi sodobnosti in predrugačiti. Še dolgo za nami – dokler pač knjižna slovenščina ne bo prerasla sedanje stopnje – pa bo ostal vzornik s svojim izrazom. Zmeraj ga bo treba jemati za zgled, se učiti pri njem in ga dajati v učenje mladim pišočim: profesor je v prostem govoru in v pisnem izražanju vselej skrbno pretehtal vsako besedo, vsak stavek, tako da je zmeraj vse na svojem mestu in nikoli nič odveč. Gostobesednost je lastnost, ki je profesor gotovo ni imel.

V domala štiridesetih letih najinega znanstva in prijateljevanja ga nikoli nisem mogel videti prekipevajočega od sreče. A vseeno mislim, da je bil profesor srečen človek. Obdarjen je bil z zvestobo domačih, prijateljev in celo znancev, svoje življenje pa je osmisлил s tem, da se je za trajno zapisal med zaslužne za slovensko kulturo in slovenstvo nasploh. Spomin, ki ga je pustil v srcih tistih, ki nam je bilo dano biti v njegovi bližini, bo sicer odšel skupaj z nami, vendar je, kolikor bolj krhek, toliko žlahtnejši. Lepša nas in prečiščuje. Zato zdaj tu stojimo s hvaležnostjo in spoštovanjem.

Tomo Korošec